

Nedávno počalo vycházeti sešitové dílo lidové, jehož prospekt dostal se mně náhodou do rukou; nezáleží na tom ani kdo jej vydává, ani kdo jej rediguje — zjev, jehož se zde chce dotknout, jest typický a příznačný dnešní době i způsobu, jakým hledí se skoro obecně na popularisaci vědeckou a uměleckou. Úkol, jehož se podjímá toto dílo, jest podle prospektu přímo kyklopický. Slyšte: „Uvést království České Čechům v neúplnějši známost, národ i vlast sblížiti rozsáhlým knižním dílem, kteréž by bylo nejdokonalejším vyčerpáním pojmu vlastivěda, nejzvrubnějším vylíčením a probráním poměru země k obyvatelstvu. Tedy nejen zeměpisem, národopisem, historií země, národů i měst a hradů, geologií, přírodopisem i botanikou — ale i úplným výkladem všech státních, zemských, samosprávných zřízení. Má to být zobrazení života kulturního i hospodářského a všech pomůcek vezdejšího bytí národa, j cíle jeho v říši i ve světě, jeho učilišť od nejpysnějších sídel vědy a umění do venkovské jednotličky, všech jeho povinností a práv jako celku i jednotlivců, vyplývajících ze zákonů a platných nařízení, pro každou situaci v životě a povolání. Zkrátka má tu být vylíčeno všecko, co Čech o sobě jako synu národa, jako občanu státu, jako příslušníku země a platném členu společnosti pro blaho celku a svého vlastního krbu věděti má, chce-li slouiti Čechem.“ Tedy: „ohromná spousta vědění a umění“, jak píše dále prospekt, „má vejiti v majetek čtenářův“. Ale jak? Slyšte, kámen mudrcův jest nalezen: „prostředkem nejpřipustnějším“, „formou nejmenší námahy“, — „výpravným, malebným, přičtenými vyobrazeními zdobeným cestopisem“. A aby čtenáři se již docela nic nebáli, tiskne nakladatel proloženým písmem: „Ale především nesmí a nemá být tato kniha vědeckým spisem.“ Myslím, že obavy p. nakladatelovy v tomto směru jsou opravdu zbytečné, ale charakteristické jest dnes, jak se pojímají úkoly lidovosti knižní. „Formou nejmenší námahy“, to slovo slyšíš dnes jako svrchovaný příkaz se všech stran; kdekdo jej huče, řve, křičí, kvílí, píská, ječí a hvězdá, až ti uši zaléhají. A není člověka, který by vstal a řekl: Ticho, dryáčníci a kramáři! Co slibujete lidu, jest klam. Zítřka namluvíte mu snad, že může spát s knihou v ruce a že její obsah vejde mu sám do hlavy. „Formou nejmenší námahy“ nelze dosáhnouti nic než povrchnosti a zmatku; kdo chce poznat z vědy a z umění něco opravdového a opravdově, musí se přičiniti a musí se namáhat ze všech sil. Chcete-li lidu prospět, vedte jej k vytrvalému soustředěnému úsilí — všechno ostatní jest veřejný klam a mělo by býti stíháno soudně.

Mikuláš Aleš dovršil 18. listopadu šedesátý rok

okolnost, která nutí tě k několika slovům, jež řezavěla ti na rtech desetiletí. Zatím co příležitostně články skloňovaly do únavy všemi sedmi pády „český“, „česká“, „české“, měla kopa nás slušnějších lidí zavřít se do komůrky, posypati hlavu popelem, zamysliť se nad uměleckým i životním osudem Alšovým a zachvěť se z něho studem a mrazem. Ne, není možno pomysliť na Alšovu šedesátku bez pocitu hanby za vrstevníky, kteří tak hospodařili nenahraditelnou hřivnou tohoto muže. Tomuto umělci *rytmu* katexochen, který mohl prochvěti jím prostor a rozlhaloliti jej akordem varhanným, který dovedl zavřít do liniové zkratky celý mravní svět pathosu,

sflý, líbeznosti a moudrosti, tomuto básniku „Vlasti“, „Života starých Slovanů“, „Živlu“ a některých listů Rukopisu Zelenohorského a Královédvorského — tomuto člověku jedinečnému po stránce tak mnohé odepřeli stěti! Tohoto epika, který s nich mohl skandovat své poselství heroickoidylické, jedno z nejvzácnějších, jaké bylo světeno kdy lidské hrudi, svůj slunný mythus národní síly a krásy, svůj pokojný sen života silného, jasného, družně rodového a svatě důvěřivého a zbožného, nutili, aby rozměňoval svůj poklad ve měď! Měď za měď — volali na něho: *nechceme více, nepřijímáme více!* Velikost — velikost heroismu, mythu, královské idyly — bylo slovo, které svěřil bůh hrudi tohoto člověka, a celý svět český jako by neměl nic na práci, než vydřít je odtamtud a nahradit je srdečností, sousedskostí, strejčkovstvím, bodrostí — což vím jakým jiným ještě slimáctvím!

Nenamítej mně nikdo chytrácky, že velikost není nic hmotného a že může prochvěti i malý list kresby. Víím to stejně jako ty. Vždyť jest také pravda, že zdravý silný člověk může žiti i v železné kleci a nezemře tam a bude i tam patrně, že jest silný a statný, ale proto přece jedině moudré pro něho i ostatní bude, aby žil pod božím sluncem a plnil úkol hodný jeho sil sobě i jiným k radosti. Jest pravda, že duše Alšova nezakrněla ani v zatuhlém českém sklípku — nezhořkla a snad ani jinak patrněji se neochudila: ale kdo se bezesporně ochudil touto methodou, jsme my a náš český život. Aleš není proto menší, že jej stískli do kapesního formátu — ale malí jsou ti, kdož se toho dopustili nebo kdo k tomu klidně přihlíželi.

K Alšovu jubileu bylo vydáno i několik příležitostných publikací. Výtvarný odbor „Umělecké besedy“ dal reprodukovat Alšův „Život starých Slovanů“; Karel Mádl vydal v „Zlatorohu“ monografii o Alšovi, knížku rozzumnou a chytrou, ale která přesto neřiká o svém subjektu posledního slova; a Frant. Žákavec rozhovořil se v publikaci „Dědictví Komenského“ o mistrovi k dětem.

Teréza Nováková zemřela

v Praze dne 13. listopadu v šedesátém roce svého věku. Literární a básnický význam vzácné zvěčnělé paní oceňuje stať v hlavní části našeho listu. Zde budtež jen dodatkem jmenovány ty knihy její, které vymykaly se z plánu mé studie literárně kritické, předem sbírka povídek „Úlomky žuly“ (1902), které stojí vývojově i časově před jejími realistickými románovými skladbami a jsou svým bystře odporozovaným a ostře zachyceným detailem, svou drsnou pravdivostí průpravou k nim; dále povídkové knihy jejích počátků, „Z naší národní společnosti“ (1887), „Z měst a ze samot“ (1890), „Kresby a črty“ (1891) a „Tři ženské podobizny“ (1897); populární spisek literárně historický „Karolina Světlá, její život a spisy“ (1890); krajinopisné knihy „Z nejvychodnějších Čech“ (1898) a „Čechy Východní“ (1902); lidopisné studie „Kroj lidový a národní vyžívání na Litomyšlsku“ (1891) a „Východočeské lomenice“ (1903); pohádkové prózy „Rosné perly“ (1902), pro mládež psané; z poslední doby pak zvlášť umělecky hodnotné „Kresby a dojmy z cest“ (1912). Veliký jest význam Terézy Novákové v dějinách moderního ženského hnutí českého. Teréza Nováková jest spoluzakladatelkou „Ústředního spolku českých žen“, v němž měla vůdčí místo do r. 1908; z její iniciativy vzešly velké cykly přednáškové i bezplatné koncerty pro ženy všech vrstev; sama přednášela mnoho a neúnavně v Praze i na venkově. Jejím dílem byl i nejvážnější český list ženský, čtrná-